

Provincie Zeeland
t.a.v. Provinciale Staten
Postbus 6001
4330 LA MIDDELBURG

Onderwerp: Ter kennisgeving

Datum: 18 februari 2025

Geachte leden,

Met dit schrijven richt de Nederlandse visserijsector zich tot u om onze zorgen te uiten over de aanpak van de evaluatie van de Natura 2000 beheerplannen. Deze evaluatie is onderdeel van een proces dat uiterlijk in 2028 moet leiden tot de vaststelling van nieuwe beheerplannen. Wij richten ons mede tot u, omdat hoewel Rijkswaterstaat de uitvoerende instantie is voor de evaluatie en de voorbereiding van de nieuwe beheerplannen, de verantwoordelijkheid voor de uiteindelijke vaststelling en de uitvoering van beheerplanmaatregelen voor een belangrijk deel bij ministeries en provincies ligt.

Laat ons vooropstellen dat ook binnen de visserijsector groot belang wordt gehecht aan een goede bescherming van de natuur in de betreffende Natura 2000 gebieden. Dit vereist echter een gebalanceerde afweging van belangen.

Zorgpunten

1. Toepassing van het voorzorgsbeginsel

Het voorzorgsbeginsel wordt in de evaluatierapporten zo toegepast dat zelfs activiteiten worden aangemerkt als knelpunt, wanneer er geen negatieve effecten op de natuur zijn aangetoond, maar dergelijke effecten theoretisch niet kunnen worden uitgesloten. Deze benadering heeft mogelijk grote negatieve consequenties voor visserijactiviteiten en is een zeer principiële wijziging ten opzichte van het in de Nota van Antwoord Natura 2000 vastgelegde uitgangspunt dat "zoveel mogelijk ruimte wordt geboden voor het continueren van bestaand gebruik." De toepassing van het voorzorgsbeginsel op bestaande activiteiten voor zover het gaat om verbeteropgaven berust in onze ogen op een onjuiste interpretatie en toepassing van de Europese regelgeving. De uiteindelijke afweging m.b.t. te nemen maatregelen dient altijd een politieke te zijn, en niet een die louter wordt gedicteerd door wetenschappelijke of statistische interpretaties.

2. Verbeterdoelen en einddatum

Een tweede kanttekening is dat verbeterdoelen in de aanwijzingsbesluiten (en de beheerplannen) geen einddatum kennen en ook niet concreet zijn ingevuld. Dat het daaraan ontbreekt wordt in de evaluatie nauwelijks benoemd. Vervolgens wordt er wel aan "verbeterdoelen" getoetst met in zijn algemeenheid de conclusie dat het doel nu

nog niet is bereikt en zonder de beperking of uitsluiting van de visserij niet kan worden behaald. Het verbeterdoel dat klaarblijkelijk wordt gehanteerd is het streven om elk effect van visserij op de natuur uit te sluiten. Deze benadering is in strijd met hetgeen de Habitatrichtlijn voorschrijft en gaat opnieuw voorbij aan het tot dusver gehanteerde uitgangspunt dat er ruimte is voor medegebruik.

3. **Absoluut gebruik van 'doelaantallen'**

De instandhoudingsdoelen worden in de rapporten zeer absoluut geïnterpreteerd, met een sterke focus op exacte aantallen, zoals de aanwezige aantallen vogels. Dit terwijl de doelstellingen uitdrukkelijk zijn gericht op de draagkracht van een gebied en niet op het aantal aanwezige vogels. Bovendien zijn deze aantallen vaak gebaseerd op data uit de jaren tachtig en negentig, zonder rekening te houden met grote externe veranderingen zoals klimaatverandering. Een genuanceerde analyse van de oorzaken achter veranderingen in populaties lijkt te ontbreken, terwijl deze oorzaken vaak buiten de Natura 2000-gebieden liggen.

4. **Onvoldoende erkenning van inspanningen visserijsector**

Het positieve effect van visserijconvenanten in sectoren zoals de mossel-, garnalen- en Noordzeevervisserij wordt in de rapporten sterk onderschat. Het wordt vrijwel volledig miskend dat vergunningen zijn uitgekocht, dat er omvangrijke gebiedssluitingen hebben plaatsgevonden, en dat in de Waddenzee inmiddels 85% van alle meerjarige mosselbanken is gevrijwaard van mosselvisserij.

5. **Selectieve benadering van wetenschappelijke literatuur**

Tot slot merken wij op dat wetenschappelijke literatuur in de evaluatierapporten regelmatig zeer selectief wordt aangehaald en benut. Deze subjectieve benadering is onacceptabel. Het probleem wordt versterkt door de keuze om de evaluaties uit te laten voeren door een selectie van commerciële bureaus zonder erkend wetenschappelijk reviewsysteem, in plaats van door onafhankelijke wetenschappelijke organisaties.

Oproep tot een gebalanceerde afweging

De visserijsector verzet zich uitdrukkelijk niet tegen natuurbescherming of noodzakelijke maatregelen. Wij zijn bereid mee te werken aan effectieve oplossingen en indien nodig beperkingen te ondergaan, mits deze daadwerkelijk voortkomen uit Europese verplichtingen en effectief bijdragen aan het bereiken van gestelde doelen. Wij vragen om een gebalanceerde politieke afweging die zowel recht doet aan ecologische- als aan sociaaleconomische belangen.

Voor een verdere toelichting op onze zorgen en onze inhoudelijke analyse van de evaluatierapporten verwijzen wij u naar de bijgevoegde notitie. Wij zijn te allen tijde bereid om onze zorgen en de achtergronden daarvan in een persoonlijk gesprek nader toe te lichten en samen met u te werken aan een werkbaar en effectief beleid.

Met vriendelijke groet,

Nederlandse vissersbond

VisNed / PO Urk

Noordelijke Visserij Alliantie

Nederlandse Oostervereniging

Vereniging van beroepsvissers op Oosterschelde, Westerschelde en Voordelta

Beroepsvissers in het Volkerak Zoommeer

Vereniging van Veerse Meervissers

Vereniging van Zeeuwse Hangcultuurkwekers

Vereniging van handkokkelvissers 'Op Handkracht Verder'

Vereniging van beroepsvissers "De Grevelingen"

Producentenorganisatie van de Nederlandse Mosselcultuur

p/a: Dregweg 2, 4401 LD Yerseke, info@pomossel.nl

Bijlage: notitie 'Kanttekeningen van de visserijsector m.b.t. de evaluatierapporten van Natura 2000 beheerplannen'.

Cc: Deze brief is tevens verzonden aan de Minister van I&W, de Gedeputeerde Staten van de Provincies Groningen, Friesland, Noord-Holland, Flevoland, Zuid-Holland en Zeeland, Rijkswaterstaat Zee en Delta en -Noord, de Vaste Kamercommissies van LVVN en I&W, en Provinciale Staten van genoemde provincies.

Notitie: kanttekeningen van de visserijsector m.b.t. de evaluatie van Natura 2000 Beheerplannen

Inleiding

In het kader van de actualisatie van de Natura 2000 beheerplannen zijn evaluatierapporten opgesteld m.b.t. de lopende Natura 2000 beheerplannen. De opstelling van deze evaluatierapporten is door RWS uitbesteed aan verschillende onderzoeksbureaus. Voor de belangrijkste Natura 2000 gebieden waar visserij plaatsvindt zijn deze rapporten inmiddels gepubliceerd. Aan de gebruikers van Natura 2000 gebieden zoals de visserijsector is geen gelegenheid geboden om op de conceptversies van deze rapporten te reageren. De conclusies die in de evaluatierapporten worden getrokken zijn belangrijk voor de toekomst van vissers die in de betreffende Natura 2000 gebieden actief zijn. Dit omdat op basis van deze conclusies nieuwe beheerplan maatregelen geformuleerd zullen worden. In deze notitie worden een aantal kanttekeningen geplaatst bij de inhoud van de evaluatierapporten. Op een aantal belangrijke inhoudelijke punten die meer uitleg vergen, wordt voor een nadere onderbouwing verwezen naar de bijlage. Tenslotte wordt in een samenvattende paragraaf gewaarschuwd voor het nemen van drastische maatregelen gebaseerd op gebrekkig bewijs of een misplaatste toepassing van het voorzorgsbeginsel. Dit laatste is ook niet in lijn met de ten tijde van de aanwijzing van de Natura 2000 gebieden vastgelegde uitgangspunten dat medegebruik zoveel mogelijk kan worden voortgezet en dat op maatregelen en doelen in het kader van Natura 2000 het principe van 'haalbaar en betaalbaar' wordt toegepast¹.

Algemeen

In de Nadere Effect Analyses (NEA's) is voorafgaand aan de opstelling van de vigerende beheerplannen beoordeeld of bestaande visserij-activiteiten significante gevolgen kunnen hebben voor de instandhoudingsdoelen. Activiteiten waarvoor dit niet het geval werd geacht werden in de beheerplannen vrijgesteld van de vergunningplicht. Voor zover significante gevolgen wel mogelijk werden geacht of in geval al een NB-wet vergunning was verleend voor bestaande visserijactiviteiten, zijn deze in de beheerplannen aangemerkt als vergunningplichtige activiteit. In de vigerende beheerplannen wordt wat betreft de effectbeoordeling verwezen naar de conclusies van de beschikbare NEA's en passende beoordelingen.

RWS stelt nu in de evaluatierapporten dat men in de evaluatie m.b.t. de conclusies in de NEA's en passende beoordelingen op grond van het voorzorgsbeginsel tot een andere beoordeling kan komen. Men stelt: ***"Om vrijstellingen van genoemde bodemberoerende activiteiten in nieuwe beheerplannen te kunnen continueren, om aflopende vergunningen te kunnen verlengen én om nieuwe vergunningen voor bodemberoerende activiteiten te kunnen verlenen, zal dus een nieuwe NEA en/of passende beoordeling moeten worden uitgevoerd. Een nieuw beheerplan zal hier minimaal betere en concretere toetsingskaders, inclusief benodigde ruimte voor verbeterdoelen, moeten aanreiken dan wat er in het huidige beheerplan is gedaan."***

Deze nieuwe benadering is om een aantal redenen zeer problematisch. Ten eerste komen hierdoor alle bestaande vergunningen (mogelijk) op losse schroeven te staan hetgeen tot grote rechtsonzekerheid vergelijkbaar met de huidige stikstofcrisis leidt. Het juridisch fundament waarop de huidige vergunningen zijn gegrond wordt door een gewijzigde toepassing van het

1

voorzorgsbeginsel immers aangetast. Ten tweede komen ook politieke afwegingen, beleidskeuzes of afspraken die in het verleden zijn gemaakt (door andere partijen dan RWS zoals LVVN) mogelijk te vervallen. Dit alles wordt veroorzaakt doordat men het voorzorgsbeginsel uit artikel 6 lid 3 van de Habitatrichtlijn van toepassing verklaard op alle verplichtingen die uit de Habitatrichtlijn voortvloeien. Het voorzorgsbeginsel, zeker zoals dat door RWS wordt geïnterpreteerd, laat nauwelijks ruimte voor een belangenafweging. Deze ruimte biedt de Habitatrichtlijn echter wel degelijk. Immers in de op grond van de Habitatrichtlijn genomen maatregelen, dient rekening gehouden te worden met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied, en met de regionale en lokale bijzonderheden (artikel 2 lid 3 Habitatrichtlijn). Daarnaast laat de Habitatrichtlijn aan de Lidstaten ook een zekere beoordelingsruimte bij de keuze van de passende maatregelen die nodig zijn om verslechtingen en verstoringen met significante gevolgen voor natuurwaarden te voorkomen². De Habitatrichtlijn staat de Lidstaten dus uitdrukkelijk toe om bij het treffen van instandhoudingsmaatregelen rekening te houden met de aanwezigheid van bestaande economische activiteiten als de visserij. Het beroep op het voorzorgsbeginsel dat RWS doet maakt dit laatste echter onmogelijk en verplaatst de discussie over eventueel aanvullende beheerplanmaatregelen van het politiek-bestuurlijke naar het ecologische terrein (zie verder bijlage 1).

De vraag die een ecologische evaluatie vooral had moeten beantwoorden is de vraag of en in welke mate de op grond van de vigerende beheerplannen genomen maatregelen het verwachte effect hebben gesorteerd. De huidige evaluatierapporten gaan echter veel verder en pleiten voor een verandering van het (juridische) speelveld en het afwegingskader³. Maar dat laatste vraagt natuurlijk meer dan een evaluatie op inhoudelijke ecologische gronden met alleen een natuurbril op, zoals nu is gebeurd.

En zie het resultaat. Elk negatief effect of vermoeden daarvan leidt tot de conclusie dat sprake is van een knelpunt dat om maatregelen vraagt. De logische consequentie van een dergelijke aanpak is dat menselijke activiteiten met effecten op de natuur niet meer mogelijk zijn in Natura 2000 gebieden. Maar dat gaat natuurlijk ook weer te ver voor een activiteit zoals bijvoorbeeld zandsuppleties, met als gevolg dat de evaluatie alsnog naar de gewenste conclusie wordt gestuurd. En dat alles dus zonder andere belanghebbenden daarin te betrekken. Persoonlijke visies en interpretaties van de opstellers (RWS en ingehuurd onderzoeksbureaus) zijn nu duidelijk leidend geweest.

De consequentie van dit laatste is dat in de evaluatierapporten ook op het inhoudelijke vlak conclusies worden getrokken die schijnen voort te komen uit reeds bestaande opvattingen van de auteurs over de schadelijkheid van visserijactiviteiten voor de natuur. Om deze conclusies te onderbouwen wordt verwezen naar een aantal (deels eigen) wetenschappelijke artikelen die met deze opvattingen stroken (of delen daarvan). Een aantal van deze artikelen kennen echter hetzelfde gebrek en redeneren naar opvattingen toe. Daarmee wordt de discussie over de evaluatierapporten natuurlijk uitermate complex en inhoudelijk. Omdat de visserijsector echter niettemin op deze punten wil reageren zodat hiermee bij de uiteindelijke besluitvorming over de beheerplannen rekening gehouden kan worden wordt hieronder op een aantal van deze inhoudelijke punten nader ingegaan.

Verbeterdoel H1110 niet gehaald?

Met betrekking tot de verbetering van de kwaliteit van H1110 (permanent met zeewater overstroomde zandbanken) wordt gesteld dat dit doel met de huidige visserij niet behaald kan worden. Hierbij verwijst men naar nieuwe kennis (waarmee de literatuurstudie van Rippen et al. 2020 wordt bedoeld). Echter reeds in de vigerende beheerplannen wordt m.b.t. H1110 gesteld dat het

² aadvanstate.nl/uitspraken/@147431/202200383-1-r2/

³ Het evaluatierapport m.b.t. de Westerschelde pleit zelfs voor intrekking van de gedoogbeschikking voor de garnalenvisserij.

verbeterdoel in de eerste beheerplanperiode niet behaald zal worden. Destijds werd dus al onderkend dat hiervoor meer tijd nodig is.

Kanttekening op dit punt is dan ook dat verbeterdoelen in de aanwijzingsbesluiten (en de beheerplannen) geen einddatum kennen en ook niet concreet zijn ingevuld. Dat het daaraan ontbreekt wordt in de evaluatie nauwelijks benoemd. Vervolgens wordt er echter wel aan deze verbeterdoelen getoetst met in zijn algemeenheid de conclusie dat een verbeterdoel zonder de beperking of uitsluiting van de visserij niet kan worden behaald. Het verbeterdoel dat bij de evaluatie wordt gehanteerd is klaarblijkelijk het streven om elk effect van visserij op de natuur uit te sluiten. Deze benadering gaat zoals eerder gesteld verder dan hetgeen de Habitatrichtlijn voorschrijft en is ook in strijd met het tot dusver gehanteerde uitgangspunt dat er ruimte is voor medegebruik.

Een andere problematisch punt m.b.t. de evaluatie is dat het voorzorgsbeginsel zoals neergelegd in artikel 6 lid 3 van de Habitatrichtlijn, dat gericht is op het voorkomen van verslechtering ten gevolge van nieuwe plannen en projecten door RWS, nu ook wordt toegepast met betrekking tot het bereiken van verbeteropgaven. Daarmee wordt de basishouding zoals vastgelegd in de Natura 2000 Nota van Antwoord dat 'zoveel mogelijk ruimte wordt gelaten voor het continueren van bestaand gebruik' veranderd in een benadering waarbij zonder dat effecten zijn aangetoond uit voorzorg wordt aangenomen dat bestaand gebruik schadelijk is en moet worden ingeperkt. Ook indien er geen effect aantoonbaar is, maar een effect theoretisch niet is uitgesloten, wordt geconcludeerd dat er sprake is van een knelpunt m.b.t. een verbeteropgave. Anders gezegd: de theoretische mogelijkheid van een significant negatief effect die op grond van artikel 6 lid 3 van de Habitatrichtlijn moet leiden tot een passende beoordeling (en een vergunningplicht) leidt nu automatisch en zonder belangenafweging tot de conclusie dat bestaande activiteiten moeten worden ingeperkt (zie verder bijlage 1).

Dat dit laatste niet terecht is laat de recent aangenomen 'Natuurherstelwet'⁴ zien. Met betrekking tot zachte sedimenten (H1110) laat deze Europese Verordening ruimte aan de Lidstaten om deze verplichting zelf nader in te vullen. Artikel 14 lid 3 schrijft voor dat de Lidstaten in hun Nationale Herstelplan het percentage, van de oppervlaktes die niet in een goede toestand verkeren, vaststellen waarvoor zij herstelmaatregelen zullen treffen. Van het areaal waarvoor op grond van het Nationale Herstelplan herstelmaatregelen zullen worden getroffen moeten in 2040 voor twee derde deel herstelmaatregelen gerealiseerd zijn. Voor 2050 is dit laatste 100%. Dit betekent dat de Lidstaten er dus voor kunnen kiezen om niet voor 100% maar bijvoorbeeld voor 50% van het areaal dat niet in een goede toestand verkeert herstelmaatregelen te treffen en zij hebben daartoe tot het jaar 2050 de tijd. Daarnaast geldt de verplichting dat in 2040 van minstens 50% van de oppervlakte van zachte habitattypes de toestand bekend is. Uiterlijk in het jaar 2050 moet de toestand van al deze gebieden bekend zijn. De Europese regelgeving laat voor wat betreft de impact van bodemberoerende activiteiten m.b.t. H1110 uitdrukkelijk beleidsruimte aan de Lidstaten om zelf te bepalen in welke mate men H1110 wil gaan herstellen en geeft ook ruim de tijd om de staat van instandhouding van dit habitattype te bepalen. Dit illustreert nadrukkelijk dat er binnen Natura 2000 beleidsruimte bestaat om bij het treffen van verbetermaatregelen rekening te houden met de aanwezigheid van bestaande activiteiten en ook dat het niet verplicht is om elk mogelijk effect op de natuur uit te sluiten. Het voorzorgsbeginsel uit artikel 6 lid 3 van de Habitatrichtlijn (dat een belangenafweging min of meer uitsluit) is hier dus duidelijk niet van toepassing.

"Doelaantallen" vogels

Een voorbeeld waar het op dit punt misgaat gaat om de aanpak bij vogels. De N2000-instandhoudingsdoelen voor vogels betreffen het behoud van oppervlak en het behoud of de verbetering van de kwaliteit van het leefgebied voor een draagkracht voor een bepaald aantal vogels. Het instandhoudingsdoel is dus uitdrukkelijk niet het aantal aanwezige vogels maar de draagkracht van het gebied. In de evaluatierapporten wordt echter stelselmatig en ten onrechte gesproken over

“doelaantallen”. Of deze aantallen al dan niet zijn bereikt speelt vaak een zeer belangrijke rol in de beoordeling met betrekking tot doelbereik. Dit strookt niet met hetgeen ten tijde van de aanwijzing van Natura 2000 gebieden is vastgelegd in de aanwijzingsbesluiten en de Nota van Antwoord⁵. Hierin wordt verwijzend naar het Natura 2000 doelendocument⁶ aangegeven dat de gehanteerde aantallen geen streefaantallen zijn.

Vogelaantallen fluctueren van nature en zijn vastgesteld op basis van een aantal basisjaren. In een aantal gevallen zijn ze ook duidelijk onhaalbaar gebleken. Dit kan betekenen dat de huidige draagkracht van gebieden op orde is voor een gezonde populatie (levensvatbare populatie, natuurlijk verspreidingsgebied niet kleiner, voldoende omvang habitat; artikel 1 Habitatrichtlijn) maar dat de evaluatie niettemin concludeert dat er sprake is van een groot knelpunt, zonder zich daarbij te verdiepen in wat daarvan achterliggende de oorzaak is. En dat is wat zou moeten gebeuren, met als inhoudelijke vragen: Ligt de oorzaak in het N2000 gebied en zo ja, spelen menselijke invloeden daarin mee? Vervolgens is de vraag of maatregelen nodig, haalbaar en zinvol zijn. Pas dan kun je een besluit nemen. De huidige keuze om bij het evalueren van het doelbereik de doelaantallen toch min of meer centraal te stellen leidt onnodig tot een zeer negatief beeld met tevens de reflex om maatregelen op te leggen en dat zelfs ook wanneer de oorzaak van een lagere populatieomvang buiten het bereik van het N2000 beleid (beheerplan/vergunning) ligt.

Toename zeehondenpopulaties

In de verschillende evaluatierapporten wordt de sterke toename van de zeehondenpopulaties in de desbetreffende Natura 2000 gebieden beschreven. Hoewel enerzijds wordt aangegeven dat het instandhoudingsdoel bereikt lijkt te zijn wordt anderzijds gesteld dat nog geen sprake is van een populatie die zichzelf in stand houdt omdat de populatie mede wordt gevoed door immigratie en dat de maximale draagkracht nog niet bereikt lijkt te zijn. Factoren die een verdere groei zouden kunnen beperken zoals verstoring of concurrentie door de visserij krijgen ruim de aandacht. Wat echter weinig aandacht krijgt zijn de mogelijke negatieve consequenties van een verdere groei van het aantal zeehonden voor de visserij. Bijvoorbeeld in de Grevelingen is de palingvisserij nauwelijks nog uitvoerbaar omdat fuiken worden beschadigd door zeehonden en de gevangen paling wordt opgegeten of ontsnapt en in de Oosterschelde wordt niet alleen de palingvisserij maar ook de visserij op harder een zeebaars minder rendabel omdat er vis uit de netten verdwijnt. Aan de sterke toename van de zeehondenpopulaties kleefdt dus ook een sociaaleconomisch aspect wat betreft de levensvatbaarheid van de kleinschalige kustvisserij⁷. En niet alleen dat. Ook vispopulaties kunnen afnemen door predatie door zeehonden en predatie door grijze zeehonden op gewone zeehonden, bruinvissen en eidereenden kan van belang zijn voor de instandhoudingsdoelstellingen voor deze soorten. Ook daaraan wordt in de evaluatie nauwelijks aandacht gegeven.

Convenanten hebben niet goed gewerkt

In de evaluatierapporten wordt geconcludeerd dat de convenanten Mosselconvenant, VisWad en VIBEG niet goed hebben gewerkt. Zo wordt o.a. geconcludeerd dat de transitie van de mosselsector van mosselzaadvisserij naar MZI's nog niet volledig is en later zal worden voltooid dan eerder zou zijn afgesproken. Daarbij wordt echter voorbijgegaan aan het feit dat in het Mosselconvenant wordt gesproken over ambities en niet over doelen. Dat over ambities wordt gesproken is ook logisch omdat

⁵

natura2000.nl/sites/default/files/Bibliotheek/Aanwijzing%20Natura%202000/Nota%20van%20Antwoord.pdf

⁶ natura2000.nl

⁷

aan de opeenvolgende transitiestappen uit het Mosselconvenant voorwaarden zijn gebonden die de snelheid van het transitieproces mede bepalen. Het is dan ook onjuist om te stellen dat de afspraken niet tijdig zijn uitgevoerd. Meer op zijn plaats is te stellen wat wel is gerealiseerd, namelijk dat door het gericht sluiten van gebieden het overgrote deel van de meerjarige mosselbanken (orde 85%) gevrijwaard is van mosselvisserij, waarmee dus succesvol invulling is gegeven aan het daarover gestelde in het Aanwijzingsbesluit (zie ook de volgende paragraaf).

Vermindering van bodemberoering door de garnalensector door overstappen naar pulsvisserij heeft inderdaad niet plaatsgevonden zoals eerder voorzien. RWS verbindt mede hieraan de conclusie dat de beoogde verbetering van H1110 niet heeft plaatsgevonden doordat maatregelen niet volgens afspraak zijn uitgevoerd. Het feit dat de uitvoering van vrijwillige afspraken niet afdwingbaar is zou hieraan ten grondslag liggen. Ook hier wordt voorbijgegaan aan het uitgangspunt in het VISWAD-convenant dat maatregelen ook economisch haalbaar moeten zijn. Tegelijkertijd wordt miskent dat de verbetering van H1110 een proces is waaraan geen einddatum en ook geen concreet einddoel is verbonden. Inmiddels zijn er wel degelijk een aantal verbetermaatregelen volgens afspraak uitgevoerd. Gebieden zijn gesloten, garnalenvergunningen zijn uitgekocht, visuren zijn gelimiteerd en de mosselsector is inmiddels voor 50% van de behoefte aan mosselzaad overgeschakeld op mosselzaadinvang met MZI's. De stelling dat de in convenanten vastgelegde afspraken niet afdwingbaar zijn is dus pertinent onjuist. Nog kwalijker bij deze stellingname is dat het gaat om een selectie van de afspraken, namelijk daar waar het visserijbeperkende maatregelen betreft. Op de afspraken over economische perspectief in de betreffende convenanten, het tijdig kunnen beschikken over voldoende ruimte voor MZI, fondsen voor uitkoop (tender VISWAD) en pulsvergunningen wordt niet ingegaan. En dat zijn afspraken waar niet de vissers maar overheden voor aan de lat stonden. De evaluatierapporten zijn in dit licht duidelijk te negatief van toon en zowel de natuurorganisaties en de visserijsector krijgen zeer weinig krediet voor de geleverde inspanningen en hetgeen er inmiddels wel is bereikt. De conclusie zou moeten zijn dat 1) de verbeteropgave onmiskenbaar dichterbij is gebracht, 2) de convenanten daaraan een wezenlijke bijdrage hebben geleverd. De vraag die de evaluatie zou moeten beantwoorden is in welke mate aanvullende maatregelen nodig zijn om de gestelde doelen uiteindelijk te bereiken.

Ontwikkeling mosselbanken

In het kader van het Mosselconvenant zijn een aantal gebieden gesloten met het oog op de ontwikkeling van mosselbanken. Hierbij is gekozen voor gebieden waar de kans op een ontwikkeling van meerjarige mosselbanken het grootst wordt geacht. Banken die zich in deze gebieden hebben ontwikkeld zijn echter na enige tijd ook weer verdwenen. Het aanwijzingsbesluit zegt dan ook: *"Dat oudere stadia nu minder voorkomen dan in de referentieperiode kan niet met zekerheid worden gezegd, maar een toename van het aandeel van oude mosselbanken wordt, gezien hun ecologische waarde, nagestreefd."* Deze passage illustreert dat het gaat om een streven en dat succes niet gegarandeerd is. Het aanwijzingsbesluit spreekt in het instandhoudingsdoel van H1110A van het mogelijk maken van kwaliteitsverbetering door een deel van de mosselbanken betere ontwikkelingskansen te bieden (diverse stadia van ontwikkeling aanwezig). Het evaluatierapport Waddenzee spreekt in dit kader van het niet bereiken van het instandhoudingsdoel. Vergeten wordt dat ondertussen 85% van de zich ontwikkelende meerjarige mosselbanken in gesloten gebieden liggen. Gelet op de in het kader van het Mosselconvenant getroffen maatregelen en de formulering van het instandhoudingsdoel kan geconcludeerd worden dat de gewenste verbetermaatregelen volgens afspraak zijn getroffen hetgeen in een evaluatie van beheerplanmaatregelen zou moeten leiden tot een positief oordeel wat betreft doelbereik en uitvoering.

Bevissingpercentages garnalenvisserij Waddenzee

De gegevens die in het evaluatierapport m.b.t. het beheerplan Waddenzee worden gepresenteerd geven een sterk vertekend beeld van de bevissingspercentages van het hoog en laag dynamisch sublitoraal in de Waddenzee. Gesuggereerd wordt dat hiervan respectievelijk 97,6 en 97,2 % wordt beïnvloed door garnalenvisserij en dus dat slechts 2,4 en 2,8 % van deze gebieden niet wordt bevist. Uit de gepresenteerde gegevens (tabel 6.4 in het rapport) kan echter afgeleid worden dat respectievelijk 20,6% en 40,5% van het hoog- en laag dynamische areaal minder dan 1 keer per jaar wordt bevist. Het areaal dat helemaal niet wordt bevist is dus veel groter dan 2,4 en 2,8% en ligt respectievelijk eerder rond de 10 en 20%. (Zie verder bijlage 2.)

Stopzetting boomkorvisserij

Sinds 2020 is geen vergunning meer verleend voor de boomkorvisserij in de Natura 2000 gebieden, Noordzeekustzone, Voordelta en Vlake van de Raan. Gelet op de grote aandacht voor de effecten van de garnalenvisserij in deze gebieden ten gevolge van bodemberoering en het feit dat boomkorvisserij met wekkerkettingen een veel grotere impact heeft op het bodemleven dan garnalenvisserij is het onevenwichtig te noemen dat aan de eventuele positieve gevolgen van deze verandering voor het doelbereik zo weinig gewicht wordt toegekend in de evaluatierapporten. Bij gebrek aan volledige wetenschappelijke zekerheid wordt het negatief effect van garnalenvisserij uit voorzorg groot ingeschat. Bij gebrek aan wetenschappelijke gegevens m.b.t. de effecten van de sluiting van genoemde gebieden voor boomkorvisserij worden deze effecten niet meegenomen in de beoordeling met betrekking tot het doelbereik. Hetzelfde geldt ook voor de mogelijke positieve gevolgen van de sluiting van de Voordelta voor de Spisulavisserij. Indien men ervan overtuigd is dat bodemberoering door garnalenvisserij tot schadelijke effecten leidt dient men ook tot de conclusie te komen dat de stopzetting van andere visserijactiviteiten die waarschijnlijk meer impact hadden positief heeft uitgekapt voor het doelbereik.

Gebruik wetenschappelijke literatuur

Met betrekking tot de effecten van bodemberoering worden een beperkt aantal wetenschappelijke artikelen aangehaald. Wat betreft het effect van garnalenvisserij tracht men daarmee bijvoorbeeld te staven dat garnalenvisserij al na één of twee keer bodemberoering tot verschuivingen in het bodemleven leidt. Een dergelijk effect komt uit experimenteel onderzoek dat speciaal werd opgezet om deze effecten nader te onderzoeken (Onderzoeksagenda 'duurzame garnalenvisserij', 2009⁸) echter juist niet naar voren (Schellekens et al., 2015, Glorius et al., 2015). Ook Fock et al (2023) en Prins et al. (2020) vinden niet het "verwachte" negatieve verband (correlatie) tussen garnalenvisserij en de biomassa en de aantallen van langlevende soorten. Integendeel, men vond een "onverwachte" positieve correlatie die waarschijnlijk verklaard kan worden uit een voorkeur van vissers voor gebieden met een rijker bodemleven waar meer garnalen voorkomen. De verwijzingen naar de wetenschappelijk literatuur zijn daarmee zeer selectief en men refereert slechts naar artikelen of onderdelen daarvan die de eigen redenering staven. Op een aantal van de wetenschappelijke artikelen waarnaar wordt verwezen valt echter wel het een en ander af te dingen. In het geval van Loon et al. (2018) is de conclusie m.b.t. het effect van enkele malen bevissen volledig gebaseerd op de aannames die in deze modelstudie zijn gehanteerd. Wat betreft Tulp et al. (2020) is inmiddels gebleken (Van der Meer, in press) dat de belangrijkste conclusie uit dit onderzoek (Ensis profiteert van garnalenvisserij) gebaseerd was op een onjuiste interpretatie van de onderzoeksgegevens. In het geval van Rippen et al. (2020) is de conclusie vooral gebaseerd op de kwalitatieve en onlogische redenering dat vele kleine effecten opgeteld automatisch het grootste effect hebben. Met betrekking tot Fock et al. (2023) zijn de verwijzingen naar het rapport eenzijdig en ontbreekt de kanttekening van Fock et al. (2023) dat de gevonden correlaties tussen bodemleven en garnalenvisserij niet per se

duiden op een visserijeffect. In bijlage 4 wordt nader ingegaan op de verwijzingen naar van Loon et al. (2018), Tulp et al. (2020), Fock et al. (2023) en Rippen et al. (2020).

Samenvattende conclusies

De evaluatierapporten kunnen gelezen worden als een pleidooi om af te stappen van 'polderen' en het centraal stellen van de instandhoudingsdoelen uit de aanwijzingsbesluiten. Voor zover effecten van bestaande activiteiten niet volledig duidelijk zijn wordt uitgegaan van het voorzorgsbeginsel. Het centraal stellen van de natuur is in principe terecht, maar de wijze waarop nu geredeneerd wordt vanuit de instandhoudingsdoelen is dat niet aangezien de Habitatrichtlijn ook uitdrukkelijk ruimte biedt voor afwegingen die niet uitsluitend ecologisch van aard zijn. De evaluatie zoals die nu voorligt is daarmee problematisch voor de visserijsector.

In de eerste plaatst dreigt hierdoor onnodige economische schade te ontstaan indien maatregelen worden genomen die uiteindelijk geen enkel effect sorteren vanwege het feit dat de natuur zich niet eenvoudig laat sturen. De controverse en stopzetting van de mechanische kokkelvisserij hebben geleerd dat de door ecologen op basis van een gebrekkige interpretatie van onderzoeksgegevens voorspelde natuurwinst niet is opgetreden en dat de door de visserijsector destijds aangedragen argumenten aan dovemans oren waren gericht. In plaats dat men zich dit nu ter harte neemt worden nu exact dezelfde redereringen en voorspellingen gehanteerd m.b.t. de positieve gevolgen van reductie van de garnalenvisserij voor het bodemleven.

Ten tweede wordt in deze nieuwe benadering grotendeels voorbijgegaan aan hetgeen in de afgelopen beheerplanperiode al is bereikt. Het glas is niet halfvol maar halfleeg.

Ten derde leidt de in de evaluatie gekozen toepassing van het in de Habitatrichtlijn neergelegde voorzorgsbeginsel ertoe dat de politiek-bestuurlijke afwegingen m.b.t. ecologische risico's en verbetermaatregelen voor de natuur niet meer goed gemaakt kunnen worden. Met een beroep op het voorzorgsbeginsel zijn deze afwegingen ten onrechte verplaatst naar het domein van de ecologie. Het voorzorgsbeginsel is echter een politiek en geen wetenschappelijk principe aangezien het bij de toepassing hiervan altijd gaat om de maatschappelijke aanvaardbaarheid van een bepaald risico.

Tenslotte zijn ten tijde van de aanwijzing van de Natura 2000 gebieden belangrijke beloften gedaan aan bestaande gebruikers die zijn vastgelegd in de Nota van Antwoord. Zo zijn vogelaantallen geen doel op zich en doelen dienen ook haalbaar en betaalbaar te zijn. Doelen kunnen indien nodig ook worden bijgesteld. In de huidige benadering waarbij men de doelen volledig centraal stelt raken deze beloften volledig buiten beeld. Zoals eerder betoogt laat de Habitatrichtlijn echter uitdrukkelijk ruimte om ook sociaal-economische aspecten mee te wegen. Nederland dreigt dan ook in tegenspraak met de gedane belofte om dat niet te doen in haar maatregelen verder te gaan dan hetgeen de Habitatrichtlijn voorschrijft.

Bijlage 1. Toepassing voorzorgsbeginsel

Het voorzorgsbeginsel zoals vastgelegd in artikel 6 lid 3 van de Habitatrichtlijn betekent dat projecten of plannen die mogelijk significante negatieve gevolgen kunnen hebben voor de natuurlijke kenmerken van een gebied niet eerder worden toegestaan, dan nadat uit een passende beoordeling is gebleken dat er geen redelijke twijfel is over het optreden van significant gevolgen. In de huidige systematiek betekent dit dat activiteiten waarvoor uit de NEA's is gebleken dat geen significante gevolgen verwacht kunnen worden zijn vrijgesteld van de vergunningplicht. Activiteiten die mogelijk wel significante gevolgen zouden kunnen hebben zijn vergunningplichtig. Slechts indien uit een passende beoordeling naar voren komt dat buiten redelijke wetenschappelijke twijfel vaststaat dat geen significante gevolgen zullen optreden kan een vergunning verleend worden. In de evaluatierapporten Waddenzee en Noordzeekustzone wordt gesteld dat: *“Rijkswaterstaat toetst vanuit het voorzorgsprincipe ook of bestaand gebruik mogelijk negatieve effecten heeft. Dat betekent dat, in het geval bestaand gebruik in een voorgaande nadere effectenanalyse (NEA) die is opgesteld voor het Natura 2000-beheerplan, of in een PB, is beoordeeld als een activiteit die geen significante effecten heeft, wij in deze evaluatie tot een andere beoordeling kunnen komen als negatieve effecten toch niet uitgesloten kunnen worden.”* en *“Wij zijn in de evaluatie uitgegaan van het voorzorgsprincipe zoals dat ook bij passende beoordelingen en vergunningverlening gehanteerd wordt.”* en *“Wanneer wordt beschreven in welke mate vormen van gebruik invloed hebben op processen en instandhoudingsdoelstellingen, wordt het voorzorgsprincipe gehanteerd.”*

Deze wijze van hantering van het voorzorgsbeginsel is op verschillende punten zeer problematisch.

Ten eerste worden de conclusies van passende beoordelingen die door de overheid zijn gebruikt bij vergunningverlening terzijde geschoven. Een eigen interpretatie van de wetenschappelijke informatie gebaseerd op het voorzorgsbeginsel wordt daarvoor in de plaats gesteld. De evaluatierapporten veranderen zo in alternatieve passende beoordelingen en kunnen toekomstige vergunningverlening door LVVN en Provincies bemoeilijken. Dit betekent dat de Nederlandse overheid over hetzelfde onderwerp verschillende standpunt kan innemen hetgeen in een rechtstaat niet de bedoeling kan zijn.

Ten tweede worden de termen “significante effecten”, “negatieve effecten” en “significante gevolgen” door RWS door elkaar heen gebruikt. Een passende beoordeling moet bezien of een project “significante gevolgen” heeft. Deze term staat in de jurisprudentie van het Europese Hof van Justitie voor ernstige schade, onomkeerbare gevolgen of een wezenlijke verslechtering. Deze moeten (natuurlijk) voorkomen worden en wanneer niet zeker is dat dergelijke gevolgen optreden kan op grond van het voorzorgsbeginsel zoals dit vastgelegd is in artikel 6 lid 3 van de Habitatrichtlijn geen vergunning worden verleend. De conclusie dat een project geen significante gevolgen zal hebben betekent echter niet dat geen sprake kan zijn van “negatieve” of “significante” effecten. Niet elk effect dat wetenschappelijk is aangetoond leidt tot significante gevolgen voor een gebied. Deze verwarring van termen leidt ertoe dat RWS elke kans op een negatief effect met een beroep op het voorzorgsbeginsel tracht uit te sluiten. Dit terwijl juist de kans op een negatief effect in de systematiek van Natura 2000 moet leiden tot een passende beoordeling en een vergunningplicht.

Rijkswaterstaat stelt nu in feite dat, indien een passende beoordeling tot de conclusie leidt dat er geen significante gevolgen zullen optreden uit voorzorg wordt aangenomen dat deze negatieve gevolgen er toch wel zijn in situaties waarin trends van instandhoudingsdoelen ongunstig zijn, beoogd herstel niet optreedt en oorzaken in onvoldoende mate bekend zijn maar ook niet uitgesloten kunnen worden. Dit betekent dat elke wetenschappelijke onzekerheid of kennisleemte leidt tot de conclusie dat sprake is van een matig of groot knelpunt.

Geconcludeerd kan dus worden dat de in de verschillende evaluatierapporten voorgestelde beheerplanmaatregelen voortvloeien uit de toepassing van het voorzorgbeginsel in de beoordeling. In plaats van het in kaart brengen van de kans dat significante effecten optreden en een inschatting van de omvang van mogelijke negatieve gevolgen zodat op basis hiervan beleidsbesluiten kunnen worden genomen worden de risico's en gevolgen in de ecologische beoordeling uitvergroot. Hiermee gaan diegenen die de data benodigd voor de besluitvorming moeten aanleveren op de stoel van de besluitvormers zitten. De evaluatierapporten kunnen in dit licht gezien worden als een pleidooi om een strenge vorm van het voorzorgsbeginsel toe te passen en geen enkele belangenafweging toe te laten. Hoeveel risico aanvaardbaar wordt geacht en welke variant van het voorzorgsbeginsel wordt toegepast is echter geen wetenschappelijke uitkomst maar een politiek-bestuurlijke keuze.

Een ander belangrijk punt is dat de toepassing van het voorzorgsbeginsel uit de vergunningverlening (uit artikel 6 lid 3 van de Habitatrictlijn) en de omgekeerde bewijslast die daarbij hoort door Rijkswaterstaat is verplaatst naar het treffen van maatregelen om habitats in een gunstige staat behouden **of te herstellen** (artikel 2 lid 2). Artikel 2 lid 3 verplicht de lidstaten om bij het treffen van dergelijke maatregelen rekening te houden met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied, en met de regionale en lokale bijzonderheden. Het is daarmee onjuist om de noodzaak van het treffen van verbeteropgaven te onderbouwen met een beroep op het voorzorgsbeginsel. Een keuze voor verbetermaatregelen is altijd een politiek-bestuurlijke keuze waarbij een belangenafweging en een afweging van mogelijke alternatieven hoort. De evaluatierapporten zouden slechts de informatie moeten aanleveren om dergelijke afwegingen mogelijk te maken.

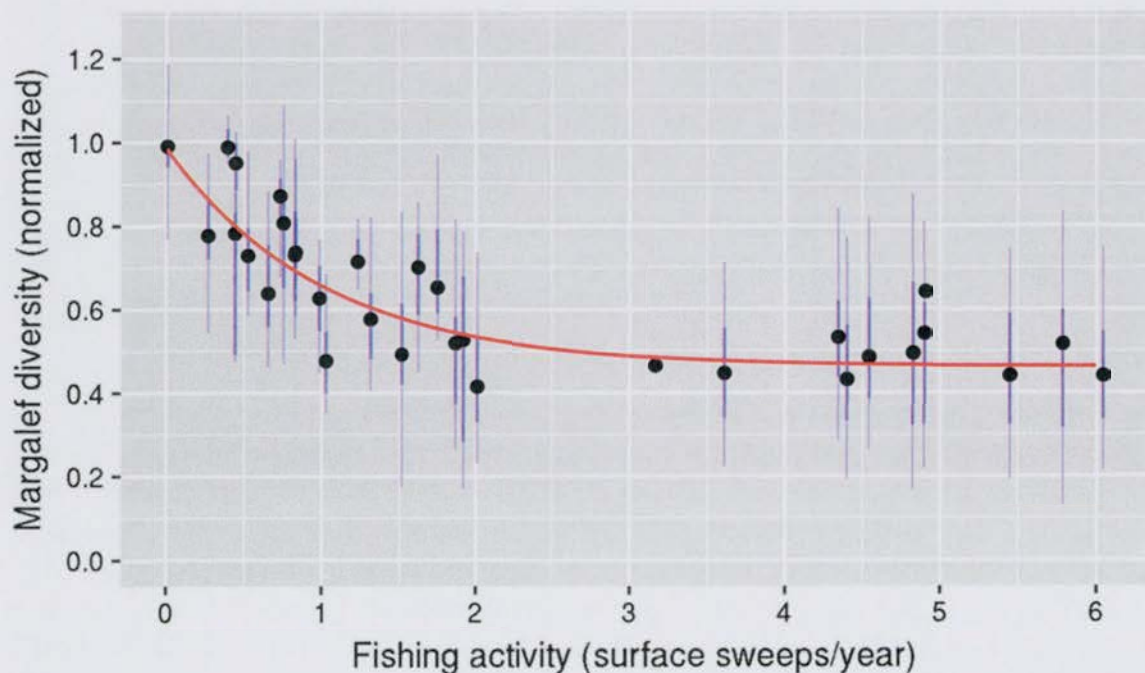
Bijlage 2. Bevissingspercentages Waddenzee

Het evaluatierapport m.b.t. het beheerplan Waddenzee vermeldt een beïnvloed oppervlak van 97 % van het sublitoraal (tabel 6.3). Een dergelijk hoog percentage is gelet op het feit dat VISWAD-gebieden zijn gesloten en de garnalenvisserij zich vooral concentreert in de geulen niet aannemelijk. Nadere bestudering van de gegevens leert dan ook dat de percentages in tabel 6.4 niet optellen tot 100%. Deze tabel geeft de frequentie weer, waarmee kilometerblokken in de Waddenzee in de jaren 2016-2022 zijn bevist (1-3 keer, 3-6 keer en meer dan 6 keer). De percentages tellen niet op tot 100% omdat de frequentie (0-1 keer) niet wordt weergegeven. Dit percentage kan eenvoudig uitgerekend worden uit de wel gepresenteerde percentages en bedraagt voor het hoog dynamisch sublitoraal 25,2 % en voor het laag dynamisch sublitoraal 53,3 %. Voor het sublitoraal als geheel gaat het om 40,5% ofwel 516,7 vierkante kilometerblokken die minder dan 1 keer worden bevist. Deze blokken zijn niet of slechts ten dele bevist. Het aantal helemaal niet geraakte blokken is klein namelijk 33,4 hetgeen het getal van ca. 97% uit tabel 6.2 verklaard. Dit betekent echter dat 483,3 kilometerblokken ten dele zijn bevist en indien deze blokken gemiddeld voor de helft worden bevist gaat het om ca. 241,6 vierkante kilometer onbevist gebied. In totaal is dan ca. 275 km² onbevist hetgeen neerkomt op 21,5 % van het sublitoraal. Zeer opmerkelijk is dat in het concept evaluatierapport voor de Waddenzee nog andere gegevens met betrekking tot de bevissingsfrequentie werden vermeld (namelijk gebaseerd op de periode 2010-2012). Uit deze gegevens kan berekend worden dat destijds 20,6 % van het sublitoraal minder dan 1 keer werd bevist. Het percentage minder dan 1 keer bevist gebied is dus tussen 2010-2012 en 2016-2022 verdubbeld van 20,6 naar 40,3 %. Het is verbazend te noemen dat deze positieve ontwikkeling niet uit de evaluatie naar voren komt zeker nu men stelt dat meer gebieden gesloten moeten worden. In feite weet men dus niet hoeveel gebied er daadwerkelijk wordt bevist maar "weet" men wel dat het nu teveel is.

Bijlage 3

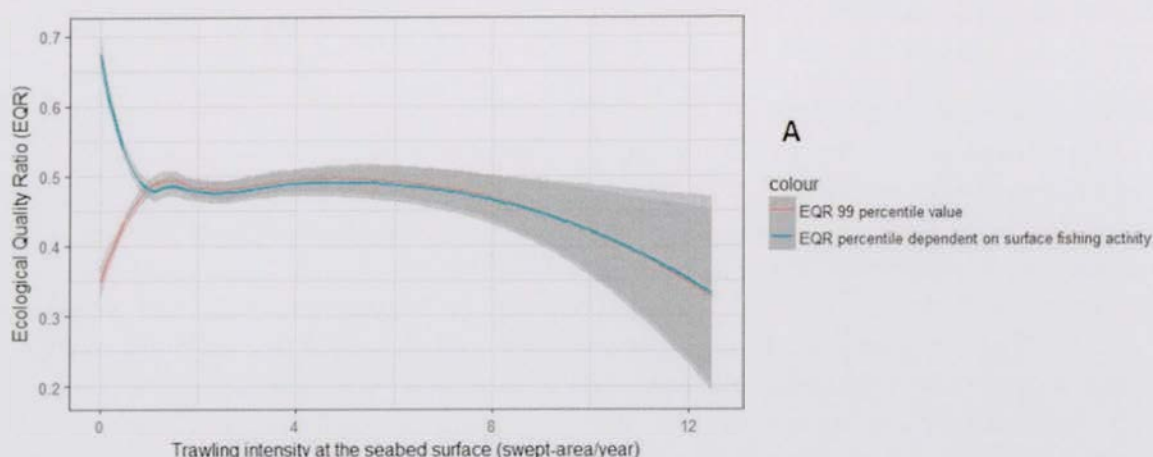
Effecten op biodiversiteit (van Loon et al. 2018)

In onder meer de evaluatierapporten voor de Waddenzee, Noordzeekustzone en de Vlake van de Raan wordt verwezen naar het artikel van Loon et al. (2018). Onder andere wordt gesteld: *Daarnaast hebben ook van Loon et al. (2018) geconcludeerd dat enkele bodemberoeringen per jaar door garnalenvisserij al tot effecten op de bodemdiergemeenschap leiden, waardoor sprake is van verslechtering van de kwaliteit van H1110A in kustwateren (Ministerie van LNV, 2023, PUC_745566_17).* Deze opmerking komt voort uit de onderstaande figuur die met het betreffende artikel online is gepubliceerd.

Bovenstaande figuur geeft weer dat 1 of 2 keer bodemberoering door ondiepe bodemberoering (lees garnalenvisserij) al leidt tot een vermindering van de diversiteit (aantal soorten). Daarna maakt een verdere toename van het aantal malen bodemberoering nauwelijks nog verschil. Deze uitkomst is in tegenspraak met de resultaten van het ecoplot onderzoek in de Waddenzee (Glorius en Meijboom, 2020) en het Voordelta onderzoek (Schellekens et al, 2015) waarin tussen door garnalenvisserij beviste en onbeviste gebieden nauwelijks verschillen konden worden aangetoond. Hoe kan dit worden verklaard? Uit het artikel van Van Loon komt naar voren dat het aantal soorten (de dus ook de index voor soortdiversiteit) toeneemt met de diepte. Daarom heeft men om een vergelijking van gebieden te kunnen maken de Margalev-index voor de gebieden van verschillende diepte waar is bemonsterd genormaliseerd ten opzichte van een referentiewaarde voor elk gebied. Bedraagt de referentiewaarde voor een gebied 10 soorten en is de mediaan van de monsters in een gebied 5 dan is de genormaliseerde waarde 0,5. Voor gebieden waar niet of nauwelijks werd gevisst werd een referentiewaarde op basis van de 75 percentiel waarde gekozen. Voor wat meer beviste gebieden een referentiewaarde op basis van de 95 percentiel en voor meer intensief beviste gebieden de 99 percentiel. Dat betekent dat voor niet of weinig beviste gebieden de hoogste 24 % van de monsters (mogelijke uitschieters) is weggefilterd. Voor meer intensief beviste gebieden is de hoogste 1% weggefilterd. De bovenstaande figuur toont dus steeds de afstand tot de referentiewaarde. Die afstand is bij intensief beviste gebieden groter. Maar dat laatste wordt natuurlijk veroorzaakt door het

feit dat voor meer intensief beviste gebieden een hogere referentiewaarde is gekozen. Dat dit laatste inderdaad zo is, is aangetoond door Perché (2018) die heeft onderzocht wat er gebeurt indien voor alle gebieden wordt uitgegaan van de 99 percentiel waarde. De figuur kent dan onderstaand verloop in rood. Perqué concludeert dat het linken van de referentiewaarde aan de visserij-intensiteit een visserij effect induceert. Geconcludeerd moet dan ook worden dat van Loon et al. (2018) het verloop van bovenstaande figuur feitelijk zelf in het model hebben gestopt. De stelling in de evaluatierapporten dat garnalenvisserij al naar een of twee keer bevissen tot verschuivingen leidt is dus volledig uit de lucht gegrepen.

Verwijzingen naar Tulp et al. 2020.

In verschillende evaluatierapporten wordt onder verwijzing naar de artikelen Glorius et al., 2015 en Tulp et al., 2020 gesteld dat Amerikaanse zwaardschede (*Ensis*) profiteert van bodemberoering door garnalenvisserij, hetgeen weer negatieve gevolgen zou hebben voor het voedselaanbod voor vogels en inheemse soorten. Hiervoor is echter geen enkel bewijs (van der Meer et al. in press). Sterker nog, de hypothese dat een dergelijk effect zich voordoet blijkt gebaseerd te zijn geweest op een foutieve onderzoeksopzet. Na een experimentele bevissing trof men op locaties die vaker waren bevist meer *Ensis* aan. Nadere analyse van de onderzoeksgegevens heeft nu echter aangetoond dat de gevonden hogere aantallen *Ensis* ook reeds voor de proefbevissing aanwezig waren. Met de gebruikte zuigkor werden deze reeds aanwezige hoge aantallen kleine *Ensis* niet gedetecteerd. De artikelen Glorius et al. (2015) en Tulp et al. (2020) kunnen de conclusies in het evaluatierapport dus niet dragen. Er is dan ook geen enkel bewijs voor de stelling dat *Ensis* profiteert van garnalenvisserij.

Verwijzingen naar Fock et al. (2023).

In de verschillende evaluatierapporten wordt onder verwijzing naar het artikel van Fock et al. (2023) gesteld dat onderzoek heeft aangetoond dat garnalenvisserij leidt tot verschuivingen in de bodemlevensgemeenschap. Verwijzend naar Fock wordt gesteld dat soorten die op het sediment leven en kleine, ondiep levende soorten (<1 cm) negatief beïnvloed worden door garnalenvisserij. Hetgeen Fock et al. hier in de uitgevoerde gradiënten analyse hebben gevonden betrof een verschil in bodemleven tussen gebieden met een verschillende visserij-intensiteit. In gebieden met een hogere visserij intensiteit werden meer langlevende soorten met een grotere biomassa gevonden. Dit laatste duidt dus niet op een negatief effect op langlevende soorten zoals elders in het evaluatierapport wordt betoogd maar op het omgekeerde. Ook Prins et al (2020) vonden een dergelijke correlatie. Zowel Fock et al. (2023) als Prins et al. (2020) wijzen erop dat de gevonden correlaties ook veroorzaakt worden door een voorkeur van garnalenvissers voor bepaalde gebieden.

Wat in de evaluatierapporten buiten beeld blijft is dat Fock et al. (2023) ook BACI-experimenten⁹ hebben uitgevoerd waaruit een dergelijk effect niet naar voren komt.. Fock et al. (2023) concluderen dan ook dat het bodemleven resistent lijkt tegen een matige vorm van bodemberoering. Dat is precies het omgekeerde van hetgeen in de evaluatierapporten wordt beweerd. Fock et al. (2023) geven ook aan dat in hun modelstudie slechts 8,9% van de variatie in de bodemgemeenschap wordt verklaard door bodemberoering. Dit betekent dat 91% van de variatie verklaard wordt door andere factoren waaronder toeval. Er is dus mogelijk wel een effect van bodemberoering maar in het geheel van de variatie is dit effect gering. De evaluatierapporten geven dus een volstrekt ander beeld van de effecten van de garnalenvisserij dan hetgeen in het grootschalige Duitse onderzoek is gevonden. Geconcludeerd kan worden dat in de evaluatierapporten zeer selectief is omgegaan met de uitkomsten van het onderzoek van Fock et al. (2023).

Verwijzingen naar Rippen et al. 2020

In de evaluatierapporten wordt m.b.t. de effecten van bodemberoering verwezen naar een literatuurstudie van Rippen et al. (2020). Gesteld wordt dat deze studie nieuwe kennis betreft die de passende beoordeling garnalenvisserij en eerdere conclusies over effecten van garnalenvisserij opzijzet. De literatuurstudie van Rippen et al. bevat echter geen nieuwe kennis maar slechts een nieuwe manier van redeneren (die nu ook in de evaluatierapporten wordt toegepast). Een onduidelijk of klein effect dat vaker voorkomt over een groot oppervlak levert in deze redenering het grootste en meest significante effect op. Daarmee leidt een kwalitatieve redenering tot een kwantitatieve conclusie. Hoeveel oppervlak precies bevist wordt en wat het effect in de tijd is speelt in deze redenering geen rol. De overtuiging dat gelet op de omvang van de garnalenvisserij sprake moet zijn van een groot en schadelijke effect wordt door de onderzoekers met een kwalitatieve redenering (mensen die vaker naar de kapper gaan hebben korter haar) omgezet in een kwantitatieve conclusie. In een review die is opgenomen in het rapport van Rippen et al. (2020) wordt dan ook gesteld: *“De auteurs benadrukken dat de vergelijkingen slechts kwalitatief bedoeld zijn, maar niettemin worden door het gebruik van zulke begrippen, en de gemaakte vergelijkingen per se, de grenzen van wat binnen een kwalitatieve beschouwing mogelijk is, wel erg opgerekt. De genoemde conclusie te trekken, is m.i. dan ook niet verdedigbaar.”* Deze opmerking in de review die in feite alle op basis van kwalitatieve vergelijkingen getrokken conclusies diskwalificeert heeft men zich niet ter harte genomen¹⁰. In het de evaluatierapporten worden de conclusies van Rippen et al. (2020) gepresenteerd als belangrijke nieuwe kennis die een nieuw inzicht geeft in de effecten van garnalenvisserij. Zoals gezegd betreft deze studie echter slechts een nieuwe vorm van redeneren waarbij de communis opinio over de schadelijkheid van visserijactiviteiten via een aantal aannames worden omgezet in ‘wetenschappelijke’ conclusies¹¹.

⁹ Before After Control Impact

¹⁰ Slechts in een voetnoot wordt aangegeven dat deskundigen moeite met de wijze waarop de conclusie wordt geformuleerd.

¹¹

Literatuur:

- Fock HO, Dammann R, Mielck F, Kraus G, Lauerburg RAM, López González A, Nielsen P, Nowicki M, Pauli M, Temming A (2023) Auswirkungen der Garnelenfischerei auf Habitate und Lebensgemeinschaften im Küstenmeer der Norddeutschen Bundesländer Schleswig-Holstein, Hamburg und Niedersachsen (CRANIMPACT). Braunschweig: Johann Heinrich von Thünen-Institut, 240 p, Thünen Rep 107, DOI:10.3220/REP1681989003000.
- Glorius, S.T.; Craeymeersch, J.A.M.; Hammen, T. van der; Rippen, A.D.; Cuperus, J.; Weide, B.E. van der; Steenbergen, J.; Tulp, I.Y.M., 2015. Effecten van garnalenvisserij in Natura 2000 gebieden. IMARES Rapport C013/15.
- Glorius, S.T. & A. Meijboom, 2020. Ontwikkeling van de bodemdiergemeenschap in de geulen van referentiegebied Rottum; Tussenrapportage 14 jaar na sluiting (najaar 2019). Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-technical report 193. Wageningen Marine Research, Den Helder: WMR-rapport C109/20. 46 blz.; 11 fig.; 3 tab.; 12 ref; 2 Bijlagen.
- Loon, W. M. van, D. J. Walvoort, G. Van Hoey, C. Vina-Herbon, A. Blandon, R. Pesch, P. Schmitt, J. Scholle, K. Heyer and M. Lavaleye (2018). "A regional benthic fauna assessment method for the Southern North Sea using Margalef diversity and reference value modelling." *Ecological Indicators* 89: 667-679.
- Perché, S., 2019. The assessment of benthic habitat status by indicators approaches under fisheries pressure in the Belgium part of the North Sea. Master Thesis, ILVO Belgium.
- Prins, Theo & van der Meer, Jaap & Herman, Peter. (2020). Eindrapportage monitoring-en onderzoeksprogramma Natuurcompensatie Voordelta (PMR-NCV). 10.18174/524298.
- Rippen, A. E. van der Zee, N. Fieten, J. Latour & E. Wymenga, 2020. Review effecten natuurlijke bodemdynamiek en menselijke bodemberoering in de sublitorale Waddenzee. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden [REDACTED]
- Schellekens, T.; Escaravage, V.; Goudswaard, P.C.; Asch, van M.; Craeymeersch, J.A.M., 2014. Garnalenvisserij experiment Voordelta. IMARES rapport C154/14.
- Tulp I., Glorius S., Rippen, A., Looijen, D., Craeymeersch, J., 2020. Dose-response relationship between shrimp trawl fishery and the macrobenthic fauna community in the coastal zone and Wadden Sea. *Journal of Sea Research* 156, art. no. 101829.
- Van der Meer, J., Craeymeersch, J., Glorius, S., and Tulp, I. (2024). No evidence that the Atlantic jackknife clam *Ensis leei* profits from shrimp fisheries. *J. Sea Res.* in press.